

Тищенко С. В., здобувач вищої освіти гр. ПД-171
Науковий керівник - **Берднік І. В.**, к.ю.н., доцент
Національний університет «Чернігівська політехніка» (м. Чернігів, Україна)

РОЛЬ І ЗНАЧЕННЯ ПРИНЦИПІВ ПРАВА В ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ

Однією з головних умов розвитку державності є наявність інститутів та регуляторів, які виконують функції соціальних настанов та відтворюють закони суспільного життя. Концентрований вираз вимог суспільної моралі відповідає певному періоду розвитку держави, міститься в принципах – приписах найвищого ступеня нормативності, що відображають напрямки соціальної спрямованості суспільства.

Прийняття Конституції України створило правову базу для побудови соціально орієнтованої, правової, демократичної держави. Саме в Основному законі закріплені такі важливі ознаки верховенства права, як пріоритет прав та інтересів особи над інтересами держави, взаємна відповідальність держави та особи, незалежний суд як гарант прав людини та інші. Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються найвищими соціальними цінностями, а встановлення та підтримка прав і свобод людини є головним обов'язком держави [1].

Як зазначає О. Ф. Скакун, принципи – це вихідні положення, об'єктивно властиві законодавству, незаперечні вимоги (позитивні зобов'язання), які висуваються учасникам суспільних відносин з метою гармонійного поєднання індивідуальних, групових та суспільних інтересів. Принципи концентрують світовий досвід розвитку права, досвід цивілізації [2, с. 221].

Підходи вчених, що класифікують принципи правозастосування, ґрунтуються на різних підставах. Однак, на наш погляд, наукове завдання полягає не стільки в класифікації принципів правозастосування (ця проблема вже загалом вирішена), скільки у визначенні ієрархії (системи) принципів – із законодавчих актів найвища юридична сила підзаконних актів.

Тому всі принципи права можна розділити на такі групи: 1) загальносоціальні, що відображають систему цінностей, властивих певному типу суспільства, мають юридичну форму консолідації та гарантії безпеки (гуманізм, демократія, справедливість); 2) спеціальні, що втілюють принципи формування та існування правоохоронних органів, належних системі як специфічного соціального явища (верховенство права; законність, рівність усіх перед законом; гласність; взаємодія з органами державної влади, місцевою владою, об'єднання громадян, населення; професіоналізм та компетентність; незалежність правоохоронних органів тощо).

Наприклад, принцип гуманізму робить необхідним зосередитись при здійсненні правоохоронних органів на невід'ємних (природних) правах і свободах людини, зокрема, це права людини на життя, здоров'я, повагу гідності, свободу та безпеку людини, свобода думки та слова, до вільного вираження своїх поглядів і вірування тощо [2, с. 177]. Суб'єкти правоохоронних органів зобов'язані захищати людину, її життя, особисту недоторканність, честь і гідність тощо. У сучасному демократичному суспільстві домінуючою ідеєю є те, що правоохоронні органи не можуть бути ефективними без поваги свобод та людської гідності.

Принцип демократії забезпечує участь громадськості у захисті прав громадськості, дає можливість контролювати суб'єктів правозастосування. Останніми роками питання демократичного цивільного контролю над правоохоронними органами набуває особливої актуальності. Втілення цього принципу у всіх сферах державної діяльності суттєво сприяє

розвитку громадянського суспільства та формуванню правової держави, забезпечує можливість реалізації принципу демократії, визнання суверенітету народу [3, с. 135].

Відповідно до Конституції України (ст. 8), принцип верховенства права визнаний і застосовується в Україні. Як зазначає М. Козюбра, феномен правової держави може бути розкритий лише за умови дотримання певних гносеологічних позицій щодо права: по-перше, має бути розмежування між законом і правом; по-друге, право слід розглядати не як акт державної влади, а як соціальне явище, пов'язане з такими категоріями, як справедливість, свобода, рівність, гуманізм; по-третє, закон слід вважати нерозривно пов'язаним з правами людини [4, с. 47].

Тим часом принцип верховенства права не тотожний принципу законності. Різниця між ними пов'язана з розбіжностями в розумінні права та закону. Перший за змістом ширший і передбачає верховенство права у житті громадянського суспільства та функціонуванні держави. Він передбачає необхідність відповідності закону. Адже будь-який закон може бути законним.

Принцип законності в діяльності правоохоронних органів та організацій полягає, насамперед, у чіткому, неухильному дотриманні та виконанні вимог закону. Крім того, передбачається необхідність використання правоохоронними органами всіх наданих їм прав для виконання завдань, на них покладається чинне законодавство, але таким чином, щоб заходи, які будуть застосовуватися, не виходили за межі, встановлені законом [5, с. 48-49].

Ці та багато інших принципів відображені в Основному законі. Відповідно до конституційних норм люди вільні та рівні за своєю гідністю та правами; права і свободи людини є невідчужуваними і недоторканими.

Отже, принципи права є невід'ємною частиною діяльності сучасної правоохоронної системи. Поліція повинна в першу чергу захищати права та законні інтереси громадян, а у випадках, визначених законом, – також інтереси громад та держави в цілому; повинна відповідати перед законом; повинна ініціювати та застосовувати процедури та норми, які унеможливають довільні арешти та затримання, забезпечують захист від тортур та жорстокого поводження, а головне, правоохоронні органи повинні бути прозорими у своїх діях та суворо дотримуватися загальних та спеціальні правових принципів, пов'язаних з їхньою діяльністю.

Список використаних джерел

1. Конституція України. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. с. 141. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 20.03.2021).
2. Скаун О. Ф. Теорія держави і права : підручник О. Ф. Скаун. Харків: Консум, 2001. 656 с.
3. Сухонос В. В. Динаміка сучасного державно-політичного режиму в Україні: антиномія демократизму і авторитаризму Сухонос В. В. Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України; Укр. акад. банк. справи. Юрид. ф-т. Суми, 2003. 335 с.
4. Козюбра М. І. Принцип верховенства права і права людини. М. І. Козюбра Права людини і правова держава (До 50-ї річниці Загальної декларації прав людини): тези доповідей та наукових повідомлень (10–11 грудня 1998 р.) Х., 1998.
5. Горбунова Л. М. Принцип законності у нормотворчій діяльності органів виконавчої влади. Л. М. Горбунова. К., 2008. 237 с.